

VAN DE BESTUURSTAFEL

Nieuwe hoofdredacteur voor Grondboor & Hamer

Ik prijs mij gelukkig te kunnen melden dat een nieuwe hoofdredacteur is gevonden voor ons verenigingsblad Grondboor & Hamer. Bert de Boer meldde enige tijd geleden belangstelling te hebben voor deze vrijwilligers-functie. Na enige gesprekken met bestuur en redactie hebben alle partijen uitgesproken alle vertrouwen te hebben in een goede samenwerking. Bert zal zijn werk zo spoedig mogelijk beginnen en zichzelf in Grondboor & Hamer nr. 6 introduceren.

Namens het bestuur wens ik Bert bij deze alle succes bij zijn, toch best veeleisende, functie. Ik ben ervan overtuigd dat we samen de uitspraak van Bert "het blad is er voor de vereniging en niet andersom" kunnen waarmaken.

Joost Vermees

GESCHIEDENIS GRONDBOOR & HAMER

Bij deze gelegenheid lijkt het zinvol om even terug te kijken naar de ontwikkeling van Grondboor & Hamer gedurende de laatste jaren.

Als we terugkijken naar de eeuwwisseling zien we een blad dat, onder redactie van Peter Venema, gemiddeld 24 pagina's telt. Grondboor & Hamer is dan al jaren in geologische kringen zeer gewaardeerd. Het blad bevat veel foto's en er is één pagina in kleur.

Het budget in dat jaar is 56.000 gulden (€ 25.000). De vormgeving wordt door vrijwilligers gedaan. Er worden dan al (zoals nu nog steeds) vijf reguliere nummers en een dubbelnummer (Naturalis) uitgegeven.

In 2002 bevatten de reguliere nummers van Grondboor & Hamer gemiddeld nog steeds 24 pagina's en de hoofdredactie wordt gevoerd door Irene Groenendijk. Er zijn meerdere pagina's in kleur en het budget is nog steeds € 25.000. In 2005 is het gemiddeld aantal pagina's iets gestegen. Het budget is verhoogd tot ongeveer € 28.000, mede omdat, op initiatief van Irene, voortaan gewerkt wordt met een professionele vormgever.

In 2006 wordt de hoofdredactie overgenomen door Wim Hoogendoorn. Het gemiddeld aantal pagina's, nu wel allemaal full-colour, blijft ongeveer gelijk. Het budget in dat jaar is € 33.000. In de jaren daarna stijgt het aantal pagina's per nummer naar 28.

Kijken we nu in 2010, dan zien we in elk nummer 32 full-colour pagina's en het beschikbare budget is sinds 2000

met ca. 75% gestegen naar € 42.000.

Het bestuur wil deze gelegenheid graag aangrijpen om alle hoofdredacteuren, alle redactieleden en alle andere vrijwilligers te bedanken die ieder hun eigen bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van ons veel geprezen verenigingsblad Grondboor & Hamer. Het blad is in de loop der jaren, dankzij de inzet van vele vrijwilligers, altijd al een zeer gewaardeerd volwassen blad geweest en heeft zich, mede doordat het bestuur een groter budget beschikbaar kon stellen, steeds kunnen aanpassen aan de eisen van de tijd!

THEMADAG 'ZAND'

De Nederlandse Geologische Vereniging (NGV) organiseert onder de naam Geologisch Activiteiten Centrum (GAC) een aantal themadagen over geologische onderwerpen in het gebouw van "TNO-Bouw en Ondergrond" (Princetonlaan 6) gelegen in het universiteits-centrum De Uithof in Utrecht. Deze themadagen staan open voor iedere belangstellende!

Zaterdag 20 november 2010 themadag

ZAND

In al haar aspecten van determineren tot verzamelen

Van 10.00 tot 16.00 uur geologische markt:

Op deze geologische markt zijn de volgende activiteiten gepland. Aanmeldingen voor deelname zijn nog van harte welkom. Info bij: jvermees@xs4all.nl

- Work-shops scheiden van zanden, maken zandfracties etc.
- Tentoonstelling van vele variaties uit verschillende particuliere verzamelingen.
- Bezichtigen diverse zanden met behulp microscopen
- Bijzondere zanden
- Tentoonstelling boorkernen met medewerking van Kernhuis TNO
- Mogelijkheid om vondsten te laten determineren.
- Fotografie van zanden
- Literatuur over zand.
- Leestafel met boeken en tijdschriften.

Lezingenprogramma in het auditorium:

10.30 – 11.15 "Zware mineralen in zand met speciale aandacht voor zilverzand en Saharazanden" door Hans de Kruyk

11.30 – 12.30 "Toepassingen van zand in zandlopers" door Wim Zalm en R. Hermann (dtsl).

13.30 – 14.30 "Praktijkgerichte beschrijving sediment-monsters, Herkomst zand Nederlandse ondergrond, invloed sedimentaire processen op zandpakketten." door Wim Westerhof.

Zandruilen (naar Nederlands model):

Van 15.00 uur zal er een zandruilmarkt zijn, waarbij verzamelaars dubbele zanden verruilen. Hierbij geldt het principe ruilen zonder geldelijke vergoeding. (Nederlands model)

Bereikbaarheid

Per auto: A28, afslag De Uithof. Borden Budapestlaan/Princetonplein volgen. Bij het gebouw zijn voldoende parkeerplaatsen.

Openbaar vervoer: stadsbus lijn 11 en 12 iedere 5 minuten naar de Uithof (reistijd ca. 20 minuten). Uitstappen halte "Botanische tuinen" (lijn11) resp. "Kruidgebouw" (lijn12).

Voor nadere informatie en routekaartje zie: geologischevereniging.nl of jelletalma@12move.nl (organisatie)

ACTIVITEITEN IN 2011

Zaterdag 12 maart: Contactdag.

De jaarlijkse contactdag met lezingen in het gebouw van de afd. Aardwetenschappen en een 'geologische markt' in het TNO-gebouw in Utrecht.

De moeite waard om te komen! Nadere informatie volgt in het volgende nummer van G&H.

Themadagen:

We hebben voor 2011 de themadagen gepland op de zaterdagen:

29 januari

24 september

26 november

De thema's voor deze drie dagen liggen nog niet vast. Suggesties zijn zeer welkom!

Algemene ledenvergadering

De combinatie ledenvergadering en 'geologische excursie' (zoals we die de afgelopen drie jaar hebben gehouden) bevat uitstekend. Ook in 2011 doen we dat weer en wel op zaterdag:

14 mei

De plaats ligt nog niet vast. Ook hiervoor zijn suggesties welkom!

Nadere informatie volgt.

CURSUSSEN

Cursus 'mineralen determineren'

Hebt u ook mineralengidsjes in de kast staan? Bij elk mineraal een foto die natuurlijk net niet lijkt op het mineraal waarvan u de naam probeert te achterhalen? Of hebt u een boekje met alleen maar tekeningen van de kristalvorm en kunt u niet besluiten of deze tweedimensionale weergave nu wel of niet lijkt op het kristal dat u gevonden heeft? Alle gidsjes hebben één ding

gemeen, ze geven bij elk mineraal een opsomming van eigenschappen als de hardheid, het soortelijk gewicht, de streep, de splijting, de kristalvorm, etc. Daar gaat het duidelijk om. Maar kunt u daar mee werken? Weet u wat daar nu eigenlijk staat? Niet precies? Volg dan de cursus 'mineralen determineren' die we in de eerste maanden van 2011 organiseren.

Deelnemers: minimaal 12, maximaal 16. Voorkennis: geen. Toelatingsvoorwaarde: Lid zijn van de NGV of van GEA. Kosten: € 70,00. Docente/plaats: drs. Maaïke van Tooren in het gebouw van TNO Bouw en Ondergrond, Princetonlaan 6, Universiteitscentrum De Uithof, Utrecht. Cursusdata: de zaterdagen 12 en 19 februari, 5 en 19 maart 2011. Steeds van 11.00 tot 16.00 uur. Aanmeldingen bij voorkeur via e-mail naar Joost Vermee.

Cursus 'gesteenteterminatie'

De 2010-cursus start op 6 november en is met 16 deelnemers helemaal volgeboekt. Er is zelfs al een wachtlijst voor een volgende cursus die waarschijnlijk in het najaar van 2011 wordt gegeven. Om er zeker van te zijn dat je hier aan mee kunt doen, is nu inschrijven erg belangrijk. Informatie over de cursus is te vinden op de NGV-internetsite www.geologischevereniging.nl/GAC. Aanmeldingen (op dit moment nog zonder verdere verplichting) bij voorkeur via e-mail naar Joost Vermee.

DE GESTEENTENCURSUS BIJ U THUIS?

Mijn vroegere cursus 'gesteentenherkenning' is thans op aanvraag beschikbaar als uitleen/zelfstudie-cursus. Met een geheel nieuwe cursustekst kunt u thuis op uw gemak, in eigen tempo en bij herhaling de circa 150 gesteentesoorten in 200 monsters bestuderen. U kiest nu zelf: de duur van lenen, de periode waarin u er de tijd voor hebt en uw eventuele medecursisten (niet te veel!). Alle plaatjes kunt u op eigen PC raadplegen, de tekst verwijst op het juiste moment naar monsters of plaatjes. Overig plaatmateriaal en luchtfoto's (op dia) zijn er allemaal bij. Wordt het even te veel? Sla het over en begin aan het volgende hoofdstuk.

Voor de kosten hoeft u het niet te laten. Ik vraag € 15.- per uitleenweek. U dient alleen het spul te komen ophalen bij mij thuis en ..... op een af te spreken datum weer terug te brengen. Van dat laatste moet ik 100% op aan kunnen, anders kan ik met volgende leners geen afspraken maken. Dat betekent 100 kilo in de auto, verdeeld over 7 laden en een kistje. U kunt een leenperiode lang tevoren afspreken, mochten andere leners tussenbeide willen komen, dan overleggen u en ik eerst. Wel dient u donateur van GEA of lid van de NGV te zijn.

Jan Verhofstad, Dorpsweg 108, Schellinkhout,
tel.: 0229-503046, mail: jverhofstad@hetnet.nl

HOVO CURSUSSEN GEOLOGIE EN REIS VAN GEO-TRAINING & TRAVEL

Introductie in de Geologie I-1 over de groei van de geologische wetenschap; hoe stapsgewijs geologisch inzicht is

verkregen en geologische wetten en kringlopen bekend werden. Behandelt gesteentesoorten, vooral sedimentaire gesteenten. Deze cursus wordt op de HOVO Leeuwarden en Groningen gegeven.

Introductie in de Geologie 1-2 over geologische tijd en ruimte, de (klassieke) stratigrafie, zeespiegel schommelingen en inleiding in sequentie stratigrafie. Ook inleiding in structurele geologie en plaattektoniek Deze cursus wordt op de HOVO Emmen en in Rolde gegeven.

Nadere inlichtingen over data en duur tjareijers@hetnet.nl. Na afloop van deze cursussen is het mogelijk om deel te nemen aan een 8-daagse excursie naar het Cantabrische Gebergte in Noordwest Spanje (september 2011).

Programma daarvan en boeken via:

www.marcopoloreizen.nl/geologie.

Lezingen voor afdelingen/kringen:

GT&T is bereid om lezingen te houden over verschillende geologische onderwerpen. Nadere inlichtingen op aanvraag bij tjareijers@hetnet.nl

CURSUSSEN MUSEON

Basiscursus Geologie

Begin 2011 start er weer een basiscursus geologie. U hoeft geen voorkennis te hebben. Docent is drs. Cor Montagne. Hij zal u vertrouwd maken met de lange geschiedenis van de aarde. Daarbij leert u welke processen er in het inwendige van de aarde en aan het aardoppervlak werkzaam zijn en vooral ook wat wij daarvan kunnen zien. Als u deze cursus heeft afgerond, bekijkt u de wereld met andere ogen.

De kosten voor de cursus serie zijn € 80,- inclusief basisboek. Meer informatie bel/mail/Cor.Montagne 070-3381400 cmontagne@museon.nl

Specialistenserie Geologie 2010 - Lezingen door geologen.

Deze lezingen worden gehouden in het Museon in Den Haag op vrijdagmiddagen van 14.00 tot 16.00 uur. De kosten zijn voor de gehele serie van 10 lezingen € 80,- inclusief eventuele samenvattingen of hand-outs. De kosten van een enkele lezing zijn € 9,- te voldoen aan de kassa van het Museon.

22 oktober De voorspelbaarheid van aardbevingen Dr. Rob Govers (Universiteit Utrecht)

Na een inleiding in de 'aardbevingskunde' komen de volgende vragen aan de orde: veroorzaken aardbevingen andere aardbevingen, zijn er indicatoren/signalen die een aardbeving aankondigen en kunnen we dit meten? Welke maatregelen helpen om de schade als gevolg van aardbevingen te verminderen? De recente schokken in Haïti en Chili illustreren hoeveel verschil een goede voorbereiding kan maken.

29 oktober Vulkanisme o.a. IJsland Dr. Manfred van Bergen (Universiteit Utrecht)

5 november Noord-Amerika en Europa; werelddelen als mozaïeken

Dr. Tom J. A. Reijers (Geo-Training & Travel)

De omtrek van Europa ziet er grillig uit. Dat beeld wordt versterkt door gebergtekten van verschillende

ouderdom die elkaar kruisen. Ook Noord-Amerika heeft geologisch veel grillige eigenschappen. Op beide continenten is dat het gevolg van het 'aanplakken' van vreemde continentale brokstukken op verschillende momenten in de geologische geschiedenis. Die geschiedenis wordt getraceerd.

19 november Evolutie van walvissen Prof. Dr. Jelle Reumer (Natuurhistorisch Museum Rotterdam, Universiteit Utrecht)

26 november Dynamiek van de Nederlandse kust dr. Bert van der Valk (Deltares)

De Nederlandse Noordzeekust is dynamisch van nature. Deze kust is over de laatste 5-6000 jaar tot stand gekomen. De volgende vragen komen aan bod: wat weten we van die kust, hoe gaan wij om met het dynamische karakter, en welke effecten hebben we als mens gehad (en hebben we nog steeds) op het systeem kust? Wat komt ervoor kijken om die kust in stand te houden, en hoe pakken we dat aan? En tenslotte: welke uitdagingen liggen er voor ons op dit gebied?

3 december Nederland gasland - hoe lang nog? Prof. dr. Jan de Jager (Vrije Universiteit)

De geschiedenis van de olie en gas industrie in Nederland. De eerste olie- en gasvondsten, de toevallige ontdekking van olie bij Den Haag, Groningen uiteraard, de offshore). De huidige en toekomstige activiteiten (inclusief onconventioneel gas).

10 december Diaklaaspatronen in Jordanië Ir. Geertje Strijker (Technische Universiteit Delft)

Tijdens het Cambrium, zo'n 500 miljoen jaar geleden, lag het huidige Jordanië aan de noordelijke rand van supercontinent Gondwana. Een reusachtig riviersysteem kroop vlechtend naar de kust. In de zanden die hier werden afgezet is later een prachtig ontsloten diaklaasnetwerk ontstaan. De diaklazen zijn zelfs nog te herkennen in de monumenten gebouwd in de hoogtijdagen van de historische stad Petra. Maar wat kunnen ze ons nog meer vertellen?

17 december Zeespiegelbewegingen in de Kaspische zee Prof. dr. Salomon Kroonenberg (em. TU Delft)

Meer informatie: bel/mail/Cor.Montagne 070 - 3381400 cmontagne@museon.nl

GEOREIZEN 2011

Vulkanen en landschappen van Costa Rica en Nicaragua 12 - 28 februari 2011

Leiding: drs. Pieter Dercksen, dr. Maria Martinez
De vulkanen Irazú, Poás, en Arenal met observatorium staan op het programma en ook het vulkaancomplex Rincón de la Vieja met lavakoepels en borrelende vulkanische putten. Tropisch regenwoud met veel wildlive. Ook cultuur komt aan de orde: de veelkleurige stad Granada, een Unesco Werelderfgoed in Nicaragua. We bezoeken de indrukwekkende caldera van de Masaya vulkaan. Afsluitend de vulkanen op het eiland 'Isla de Ometepe' dat in het enorme meer van Nicaragua ligt.

In voorbereiding o.a.:

Geologie en archeologie van Kreta met dr. Pim van Wamel (april/mei 2011)

Sauriërs, olie, indianen en canyons van Utah en Colorado (USA) met dr. DirkJan Simons (mei/juni 2011)

Meer info op www.georeizen.nl

NIEUWS VAN DE AFDELINGEN

Afdeling Twente

Dinsdag 19 oktober

Tom Reijers, geoloog en avonturier, komt vertellen over 'De geologische vorming van Europa'.

Dinsdag 16 november

Eric Mulder, onze oud-voorzitter over 'Vanaf de Zuidpool naar Noord-Twente, fossielen op reis met water en ijs'.

Dinsdag 21 december

Peter Bijl, van het Institute of Environmental Biology van de Universiteit Utrecht, over 'Tropisch Antarctica'.

Locatie lezingen: Museum Twentse Welle, Het Roozendaal 11, 7523 XG Enschede. Aanvang: 19.30 uur.

Afdeling Zwolle

De bijeenkomsten vinden maandelijks plaats van september tot en met mei in de Eli Heimanszaal van het Ecodrome te Zwolle, Willemsvaart 19. Zaal open 19.30 uur, aanvang lezingen 20.00 uur.

Vrijdag 8 oktober 2010 geven Jan en Els Weertz uit Terschuur een lezing met als titel 'IJzer is overal'. Zij laten dan zien dat je in Nederland overal ijzer in de bodem kunt tegenkomen.

Vrijdag 12 november 2010 geven de heren C.H. van As en L.J. Hemmes uit Rotterdam een lezing met als titel 'Zeolieten, mooi en nuttig'. De industrie maakt vooral gebruik van synthetische zeolieten. In de lezing ligt de nadruk op de natuurlijk gevormde zeolieten.

Vrijdag 10 december 2010 zal ons eigen lid Louis Verhaard voor de pauze een diaprojectie geven over de natuurstenen drempels die door hem zijn geïnventariseerd in Deventer. Na de pauze is er de jaarlijkse verloting.

Vrijdag 21 januari 2011 kunnen de leden, na de jaarvergadering, een tafelpresentatie geven van eigen vondsten.

Afdeling Limburg

Het is begin september en de vakantiemaanden zijn weer voorbij.

In groeve 't Rooth' wordt weer gewerkt, waardoor de vondstmogelijkheden weer beter zijn. Er komen nog enkele excursies naar de ENCI, maar er zijn al beperkingen, omdat er al begonnen is met het herinrichten van de groeve. Het is verstandig de dag voor de excursie nog

op Internet te kijken of er veranderingen zijn. Mogelijk zijn er beperkingen of zelfs kan een excursie helemaal afgelast worden wegens werkzaamheden in de groeve. Verder houden we op 23 oktober een excursie naar de VulkanEifel en op 30 oktober een excursie naar groeve L'Ortye in Stein, waar we gaan zoeken naar Maasgesteenten. Als afsluiting gaan we op 21 november met Wiel Schins wandelen in het Savelsbos en bekijken we de geologie van het gebied.

In september beginnen we de ledenbijeenkomsten weer met het bespreken van alle vakantievondsten. In oktober houdt Rafael Dohmen een lezing over het Tertiaire en Kwartaire vulkanisme in Europa als voorbereiding op de excursie naar de VulkanEifel. In november komt Eric Nieuwenhuis ons over mineralen bijpraten en in december besluit Wiel Schins het jaar met een verhaal over de prehistorie in Limburg.

Data en nadere gegevens over de lezingen en excursies van de afdeling Limburg worden in het eerste nummer van ons tijdschrift "Sprekende Bodem" gepubliceerd of kunnen op de website van de NGV Afdeling Limburg (<http://www.geologischevereniging.nl/afdelingen/limburg/>) ingezien worden.

Afdeling Winterswijk

Maandag 8 november 2010

Jelle Reumer (Natuurhistorisch Museum in Rotterdam) houdt een lezing met als titel 'De ontplofte aap'. De titel maakt al nieuwsgierig.

Maandag 13 december 2010

Prof. dr. Jan Smit praat ons bij over alle aspecten rond de beroemde KT-grens (tussen Krijt en Tertiair).

Nieuws van het excursiefront

Er zijn nog maar weinig zekerheden, maar onderstaand overzicht leert u wat we denken te kunnen bieden.

Weekendexcursie Mineralen van Sauerland, gepland 30 en 31 oktober 2010

Dagexcursie Staringgroeve + bezichtiging Staringcollectie
Dagexcursie Naturkunde Museum in Münster met een expo over Messel (125 schitterende fossielen). Gepland op zaterdag 11 december.

Dagexcursie Het Achterhoekse landschap (in Aalten, onder begeleiding).

Dagexcursie naar de geologische collectie museum Folkwang-Essen (nu in Zeche Zollverein).

Dagexcursie naar Wettringen en Haddorf.

Meerdaagse excursie Frankrijk en wel Noord-Normandië, rond Fécamp waarschijnlijk eind april-begin mei 2011.

Teken in op de intekenlijsten op onze verenigingsavonden, of bel (0543) 515420, of mail c.ehlers@chello.nl.

KLEINE ADVERTENTIE

Enthousiaste geologieamateur zoekt een tweedehands microscoop, liefst een Novex 7 of 8. Gaarne een telefoontje naar Annette Drexhage, tel. 0343 511319.